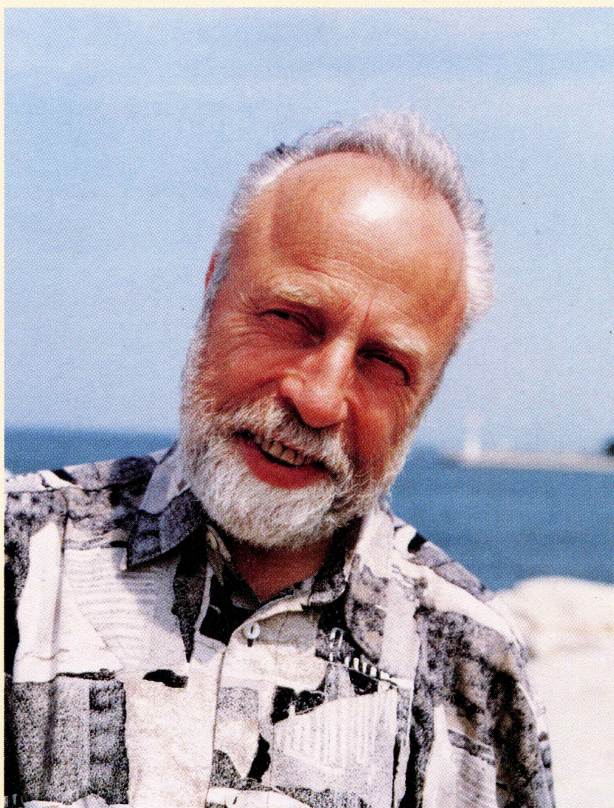

Marjan TOMŠIČ

VSE JE ŽE ZAPISANO V SVETEM PISMU

V mišljenju običajnega človeka so pisatelji, kot sploh vsi umetniki, nekoliko čudni. A so umetniki ljudje kot mi. Kot ljudje se srečujejo s problemi, le da jih vidijo in doživljajo z večjo občutljivostjo in jih zaradi tega lahko na umetniški način tudi upodobijo. O tem se boste lahko prepričali tudi v pogovoru s pisateljem Marjanom Tomšičem, ki je dobršen del svojega pisanja namenil Istri. V teh delih predvsem pa v tistih, ki so izšla v zadnjem obdobju, se kaže tudi njegovo duhovno iskanje.

- Kdor spremlja tvoje pisanje, bo kmalu ugotovil, da se v njem kaže tvoja osebna rast. Pri tem mislim, da postajajo tvoji junaki prečiščeni. Mnogi izmed njih so moralne veličine - vzemiva samo primer junakinje knjige Zrno od frmentona (Koruzno zrno). Soglašas s tem?

Moja pot je polna vzponov in padcev. Upam le, da sem po vsakem »vstajenju« vsaj za milimeter više, kot sem bil pred padcem. Nič v tem življenju mi ni bilo podarjeno, za vse sem se moral krvavo boriti. Svoje življenje čutim kot labirint in velikokrat se znajdem tam, kjer sem že bil... Sledi ponovno iskanje smeri, ki vodi iz mračnih prostorov v svetlejšo.

- Je v junakih tvojih del tudi del tebe? Polagaš v njihove misli tudi svoje ideje?

Seveda je v mojih junakih del mene; v nekaterih več, v drugih manj. Vanje pa ne polagam svojih idej, le svoja spoznanja. So pa literarni junaki, v katerih ni niti malo mene, moje zmotljivosti. Takšna je recimo veličanka Katina iz Šavrink, takšna je Tonina iz Zrna...

- Precej te zaposlujejo vprašanja, kot so: smisel življenja, problem dobrega in zla v svetu, problem trpljenja nedolžnega? Kje iščeš odgovore na ta vprašanja?

Rodil sem se tik pred začetkom druge svetovne vojne, moje zgodnje otroštvo je bilo zaznamovano s to kalvarijo; z bojem med življenjem in smrtjo. Mor-da prav zaradi tega čutim moč-

neje temeljno bipolarnost: dobrota - zlo, ljubezen - sovraštvo, svetloba - tema... To velja za romane *Oštriga*, *Kafra*, za zgodbe iz knjige *Prah vesolja*, in še za kako mojo knjigo. To strašno razklanost sem prvič premagal v pravljicnem romanu *Norček*. Tu se zlo prelija v svoje nasprotje, v ljubezen. Krog je sklenjen.

S SVETIM PISMOM V ZAPOR

- Če sem oseben izredno si bil vesel, ko sem ti dal Sveto pismo? Iščeš odgovore v njem?

Glede Svetega pisma pa tole: če bi mi rekli, da moram v zapor in da lahko vzamem s sabo eno samo knjigo, bi bila ta gotovo Sveto pismo. Vse je v njem, čisto vse: kar je bilo, kar je in kar šele bo. Sveto pismo je moj svetilnik od takrat, ko si mi ga podaril. V Gračišču pa se je zgodil čudež; pod vidnim tekstom se je pojavila še ena knjiga in znotraj te še ena... Dan mi je bil globlji uvid v skrivnosti.

- Tvoje novejšo delo je zbirka zgodb *Prah vesolja*. Nekatere so bile najprej objavljene v *Ognjišču*. Če samo bežno pogledam nanje, potem lahko rečem, da se v njih bojujeta človeška dobrota in zlo. Velikokrat hudobija, navidezno zmaguje

in se kaže kot npreme gljivo, pa vendar ni tako močno?

Prav te zgodbe imajo svoje izvirčke v knjigi vseh knjig, v Stari in Novi zavezi. Moje življenje je bilo, odkar pomnim, zaznamovano z bojem med Davidom in Goljatom. Mislim, da je to rdeča nit tudi v zgodbah iz omenjene knjige. Goljat simbolizira človekovo nasilnost, njegov napuh, njegovo vsevednost in vsemogočnost.

- Sporočilo tvojih zgodb je jasno. Meni zveni optimistično: dobro bo zmagalo, zlo bo kaznovano. Toda velikokrat je tvoja ocena današnjega časa bolj pesimistična. Velikokrat vidiš slabe strani našega časa, skrbi, probleme, nesreče... vidiš grdo prihodnost. Zakaj?

Naša civilizacija je odraz človekovega odnosa do sveta, kot sem ga že omenil, odraz Goljatovega odnosa. V odnosu do Zemlje in Vesolja se obnašamo kakor dinosavri. Znanost, sedanja tehnologija, to je ta dinosaver. Nekaj v vesolju pa ni naklonjeno megalomanstvu. Zato bo zmagal pastirček in ne človek-stroj, človek-čarovnik oziroma človek-lažni bog. Nisem pesimist. Toda brez boja med človekovim egom (jazom) in temeljnimi zakonitostmi bivanja ne bo šlo. Vse naravne

Če bi mi rekli, da moram v zapor in da lahko vzamem s sabo eno samo knjigo, bi bila ta gotovo Sveto pismo. Vse je v njem, čisto vse: kar je bilo, kar je in kar šele bo. Sveto pismo je moj svetilnik od takrat, ko si mi ga podaril.

Marjana Tomšiča je istrska zemlja osvojila (spodaj desno istrski motiv). -Občuduje njene naravno oblikovane kamne (spodaj levo)

Foto: Franci STELE

katastrofe nas, po mojem, opozarja-
jo na nujnost drugačnega razume-
vanja in čutenja sveta. Mi pa smo
gluhi in slepi. Zato se bo kmalu
zgodilo nekaj, kar ne bo več priza-
delo le enega dela prebivalstva
planeta, ampak vse človeštvo. To
najbrž ne bo več le opozorilo.

Nisem črnogled, le natančno zazna-
vam, kako zelo smo v disharmoniji s
samim sabo, z Zemljo in celotnim
stvarstvom. Pritavali ali priblodili
smo v zadnje poglavje Svetega
pisma, do Razodetja.

**- V najnovejši mladinski knjigi Katka in
Bunkec pretresljivo opišeš razmere v
katerih živi marsikateri današnji otrok:
»Mama in očka se spet kregata. Danes mi
je rekel očka naj kar zginem. Hotela sem
mu zlesti v naročje, ko je gledal televizijo.
Rekel je: Marš dol! Jokala sem. Ne**

**razumem, zakaj me nima rad.« Ali ne
današnji človek tudi zaradi ranjenih
osebnih odnosov, zaradi skrbi, s katerimi
ga navdaja naš čas potrebuje Boga, in
zavest, da ga Bog v Jezusu Kristusi
neskončno ljubi?**

Brez Jezusa, ki se nam kristalno
jasno razodeva v štirih Evangelijih,
ni življenja. Samo slepi, gluhi,
omamljeni od prividne moči in ne-
umno hudobni ne morejo oziroma
nočejo tega priznati. Pa kaj je
življenje brez ljubezni? Puščava.
Živi pesek, torej smrt. Spomnimo
se: če bi imeli vse zaklade sveta,
ljubezni pa ne bi imeli... Katka in
njena mama sta v tej drobceni knjigi
tudi en delček Kalvarije, delček
križanja, ki nastopi, ko ljubezen
umre. Biti ljubezen v svetu, kakršen
je danes, pa je obupno težko. Skoraj

Marjan Tomšič se je rodil leta
1936 v Račah pri Mariboru. Imel je težko otroštvo, saj je
zgodaj izgubil mamo, ki je
pred tem več let bolehal. Občutljivost za krivice ga je
pripeljala do tega, da je
večkrat protestiral proti raz-
nim nepravilnostim v družbi, s
čimer pa si je nakopal le
težave. Po študiju slavistike je
kot učitelj večinoma služboval
v vaseh okoli Kopra. Srečanje
z Istro ga je umetniško navdi-

hvalo, da je tej slovenski
pokrajini namenil več svojih
proznih del. Nekaj let je delal
kot časnikar in v tistem obdo-
bju ustvaril tudi nekaj risanih
in igranih filmov z družbeno
kritično vsebino. Napisal je
tudi več radijskih iger.

Literarni kritiki ga radi ozna-
čujejo kot magičnega realista,
vendar nad to označbo ni
navdušen. Že od začetka pi-
sanja se ukvarja s problemom
duhovnosti, v zadnjem času
pa se s tem ukvarja čedalje
bolj izrazito.

Pred kratkim ga je prizadela
polemika o umetniških pokoj-
ninah. Časopis Delo je objavil
nekatere izjemne pokojnine
za umetnike. »Izjemne pokoj-
nine so vsekakor previsoke in
jih bo treba ali znižati na
sprejemljivo raven ali pa eno-
stavno ukiniti,« poudarja Tom-
šič. Medijem je konec februar-
ja poslal izjavo, v kateri se

odpoveduje izjemni pokoj-
nini, ki jo je začel prejemati
z lanskim novembrom. Potem
pa je javno izjavo umaknil,
ker je v noči brez spanja
dojel, da nima pravice mor-
alno pritiskati na kolege, tudi
prejemnike izjemnih pokojnin.
»To je moj povsem osebni
problem in uredil ga bom
tako, da bo zadoščeno pra-
vičnosti in da bo moja vest
mirna,« pravi danes.

Še vedno pa ostaja odprto
vprašanje, zakaj so mediji
objavili pokojnine umetnikov,
nočejo pa objaviti pokojnin
privilegirancev, ki vlečejo
ogromne pokojnine že iz pre-
jšnjega sistema. Tomšič je v
omenjeni izjavi pozval novi-
narje, naj objavijo seznam še
ostalih petstotih prejemnikov
izjemnih pokojnin. »Pa so mi
odgovorili, da teh ni v urad-
nem listu; tam smo le mi,
umetniki...«

nemogoče. Blagor tistim, ki so kakor otroci; v njih živi ljubezen, pa se tega sploh ne zavedajo.

NISEM ISTRSKI PISATELJ

- V svojih delih velikokrat opisuješ Istro. Si torej istrski pisatelj?

Rad bi povedal nekaj zelo pomembnega: nisem istrski pisatelj, ampak slovenski pisatelj, ki je napisal tudi nekaj knjig z istrsko tematiko. Moje knjige o Istri odražajo osebno čutenje te pokrajine in njenih ljudi. Nisem Istran, sem »forešt« (tujec), ki je Istro vzljubil z vso dušo, z vsem srcem, in je bil morda prav zaradi tega slep za njen senčni, temni del. Prepričan sem, da lahko piše avtentično istrsko prozo le Istran, torej človek, ki ima Istro v genih. Jaz jo imam le v srcu, njen duh je bival v meni, ko sem pisal Šavrinke, Kažune, Zrno od frmentona... To tudi pomeni, da še vedno čakamo pravo literarno »promocijo« Istre v slovenskem kulturnem prostoru.

- Istre nisi samo opisal v svojih delih. Ko si učil v Gračiču si zbiral tudi pripovedi, ki so krožile med ljudmi. Zakaj in od kje taka pozornost tej slovenski pokrajini?

Moja vloga je bila najbrž le v tem, da sem opozoril »kontinentalne« Slovence na pozabljeni del nacionalnega telesa in da sem spodbudil slovenske Istrane k pisanju in iskanju kulturne in nacionalne identitete. Zdaj povsod na veliko zbirajo starino, pesmi, ljudske zgodbe, v Istranih je prebujen ponos in raste samozavest. In to je seveda dobro. Slovenija je polno zaživela v kraški pokrajini, v Istri pa ne. Imam občutek, kakor da bi se temu delu svojega nacionalnega telesa nekako odpovedovala. Kakor da jo je sram ali da si ne upa. Nočejo narediti tega, kar so na Krasu; tam so povzdignili Kosovela, Spacala, Černigoja, Zlobca... Ali Slovenska Istra

Ljubezen je kakor voda: blagoslavlja nas in povečuje. In kakor voda, se mora tudi ljubezen neprestano gibati, teči, se pretakati od človeka do človeka. Če se voda ne more gibati, se usmrači, in tako je tudi z ljubeznijo: če ne teče od srca do srca, če ni v večnem pretakanju, če jo karkoli prisili v mirovanje, v zaprtost, se začne spreminjati v svoje nasprotje, v smrt ali sovraštvo. V tem primeru pravimo, da je ljubezen bolna. Ljubezen pa je bolna takrat, ko ni kakor potok, ko ni kakor reka, ko ni kakor slap, ko ni kakor jezero, ki ga reka polni ali prazni.

Marjan Tomšič, Ljubezen je kakor voda

res ne premore niti enega umetnika- Istrana, ki bi bil vreden podobne kulturne in nacionalne pozornosti?

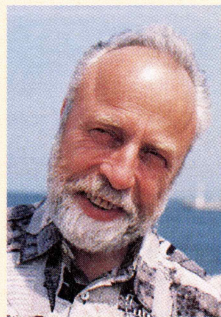
- Nekateri menijo, da si prvi umetnik, ki se ukvarjaš s slovensko Istro v slovenski literaturi. Čeprav je že pred teboj že drugi umetniki pisali o Istri, na primer pesnik in duhovnik Kocjančič.

Vsekakor nisem bil prvi. Bog ne daj, da bi se imel za kaj takega! Pred mano so bili: Jakob Soklič, Alojz Kocjančič, Bert Pribac, Feruccio Jakomin, Milan Kuret, Dušan Jakomin in še drugi, ki jih zdaj odkrivajo. Moje knjige z istrsko tematiko so se pojavile v ugodnem času, bile so čista in močna litera-

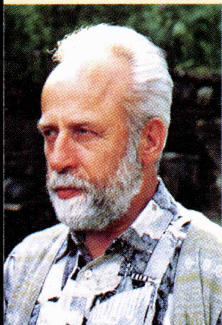
Foto: Silvester ČUK

Istrski pesnik in duhovnik Alojz Kocjančič

Brez Jezusa, ki se nam kristalno jasno razodeva v štirih Evangelijih, ni življenja. Samo slepi, gluhi, omamljeni od prividne moči in neumno hudobni ne morejo ozioroma nočejo tega priznati. Pa kaj je življenje brez ljubezni? Puščava. Živi pesek, torej smrt. Spomnimo se: če bi imeli vse zaklade sveta, ljubezni pa ne bi imeli...

tura, z vsebino in jezikom so predramile tako Slovence kot tudi Istrane.

- Te je Kocjančič navdušil, da si začel opisovati Istro? Kakšne spomine imaš nanj? Bil je pravzaprav tragična osebnost, žrtev fašizma in komunizma. Mislim, da si ga upodobil tudi v knjigi Zrno od frmentona.

O Alojzu Kocjančiču le na kratko: bil je velikan po srcu in duhu. Bil je moj zelo strog učitelj, a tudi prijatelj. Škoda, da ni po izidu Šavrinških pesmi nadaljeval s pesnjenjem in da ni dal večjega poudarka svojemu narečju. Odločil se je pač, da bo predvsem duhovnik.

NI SREDSTEV ZA SLOVENSKO KULTURO

- Večkrat omenjaš, da je v Istri zapostavljen slovenski element. Kot primer navajaš

Kocjančičevo nagrado, ki je skoraj prezrta v javnosti. V čem se še kaže ta zapostavljenost slovenskega elementa v Istri?

Živahnemu kulturnemu utripu po vaseh se posmehujejo, iz finančnih pip za njih komaj kaj prikaplja. Univerzo v tem prostoru bi morali ustanoviti takoj po osamosvojitvi, a se pojavlja kar naprej kup pomislekov. Koprsko gledališče ne more in ne more vstati od mrtvih. Ta prostor nima svoje literarne revije. In zdaj tudi založbe skorajda ne več. Kocjančičevo nagrado Ljubljana omalovažuje, nekateri domačini pa jo rinejo na rob in v pozabo.

Sprašujem se, kaj je narobe s to našo glavo, tukajšnjo in ljubljansko. Italija se mnogo bolj zanima za Slovensko Istro kot naša država. Je to normalno, je to državotvorno?

Pogovarjal se je: Božo RUSTJA